

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA HISSIIY-IRODAVIY SIFATLARNI SHAKILLANTIRISH

Abdulatipova Mehribon Qahramon qizi

ChDPU "Maktabgacha talim metodikasi" kafedrasi magistri

Elektron pochta: abdulatipovamehribon@gmail.com

Tel: +99895-098-50-98

Annotasiya: Mazkur maqolada shaxsning hissiy-irodaviy sohasi shakllanishi, his-tuyg'ular va his-tuyg'ular bilan bog'liq xususiyatlari haqida bayon etiladi. Shuningdek maktabgacha yosh davrida ota-onalar va pedagogning muhim vazifalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: axloq, ijtimoiylik, hissiy rivojlanish, iroda, xulq-atvor, ko'nikma, tarbiya, jamoatchilik, maktabga tayyorlash, psixika, estetika, erta bolalik

Maktabgacha yoshdagi bolalar hissiy-irodaviy sifatlarini shakllantirish muhim funksiyadir. Bolaning hissiy-irodaviy sohasining o'ziga xos xususiyatlari unga bog'liq shaxsiy fazilatlar bolalik davrida progressiv rivojlanishga ega ekanligini aniqlashga imkon beradi. Albatta bu vazifani amalga oshirish ota-onalardan va tarbiyachi pedagogdan ko'p sabr-toqat, e'tibor va bolaga muhabbat, uning ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olishni talab etadi

Shu bilan birga, bolaning atrofidagi dunyoni o'rganishning barcha sohalarini tartibga solish hissiy jarayonlarning ta'siriga bog'liq bo'lib, ularning ontogenezi bolaning aqliy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq va bularning barchasi kognitiv faollik, o'z-o'zini anglash va motivatsiya va ehtiyojlarning sodir mumkin emas. Maktabgacha yoshdagi davrning o'tishi bilan bolada hissiyotlar mazmuni asta-sekin o'zgaradi.

Bolalar tabiat va musiqa bilan tanishadilar, estetik his-tuyg'ularini rivojlantiradilar va san'at asarlaridagi go'zallikni his qilish, boshdan kechirish va idrok etish qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Bu davrda bolalarning eng sevimli faoliyati o'yinlardan foydalanish maktabgacha yoshdagi bolaning energiyasini to'g'ri yo'nalishga yo'n altirish imkonini beradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning hissiy-irodaviy sohasini rivojlantiruvchi o'yinlar va mashg'ulotlar ularda qiziqish va ajablanish, ularning harakatlariga va niyatlariga shubha qilish yoki ishonish qobiliyatini, shuningdek, quvonchni to'g'ri his qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bularning barchasi bolalarning kognitiv qobiliyatlarini yaxshilashga olib keladi. Shu bilan birga, axloqiy his-tuyg'ular ham rivojlanadi. Ular bolaning faol pozitsiyasini shakllantirishda va uning shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bola Yoshi katta bo'lgan sari atrof muhitni va

atrofidagi insonlarni anglaydi tushunadi va ularga o'z emotsiyasini bildiradi. Bola emotsiyani yani hissiyotni birinchi bo'lib oiladan oladi. Oila bolaning hissiy irodaviy jihatdan ornak bo'luvchi birinchi misoldir.

D. B. Elkonin 6 yoshdan boshlab maktabda o'qishni tashkil etish o'rniga, bolalar bog'chalariga tayyorgarlik guruhlarini kengaytirish maqsadga muvofiq, deb hisoblaydi, chunki bolalarni maktabga tayyorlash qulayroq, negaki bolalar bog'chasidagi bolalar yaxshiroq, ular yanada to'liq, xilma-xil hayot tarzini kechirishadi va yanada quvnoq va sog'lom ko'rinishga ega bo'lishadi. Ma'lum bo'lishicha, 6 yoshda maktabga borgan bolalarda bolalar bog'chasiga nisbatan tezroq belgilangan xatti-harakatlar va qoidalariga bo'ysunish qobiliyati shakllanadi. Shu bilan birga, ushbu qoidalarga rioya qilishdan qoniqish emas, balki ularni buzishdan qo'rqish hissi ustunlik qiladi. Bu bolalarda bezovtalanish, sarosima, xavotirni kuchaytiradi, hissiy qulaylik (emotsional comfort) darajasi pasayadi. Biroq, bunday muloqot uslubi 7 yoshli birinchi sinf o'quvchilarida xuddi shunday (bezovtalanish, sarosima, xavotir) ta'sirini keltirib chiqarmaydi. Yangi maktab hayotiga moslashishning dastlabki bosqichiga kelsak, shuni aytishim mumkinki barcha maktabgacha yoshdagi bolalar moslashishga qiynaladilar. Ular nafaqat jismoniy, balki psixologik qiyinchiliklardan o'tadi. Ba'zilar ko'z yoshlari paydo bo'ladi, uyqu va ishtaha buzilishi kuzatiladi, boshqalarda haddan tashqari qo'zg'alish kuchli bo'ladi, yani g'azablanadi. Ularning barchasiga maktabdagi ortiqcha yuklamalardan toliqish sabab bo'ladi. Shuningdek, charchoq xatti-harakatlarning buzilishiga, injiqliklarga olib keladi. O'tgan asrlarlarda izlanishlar olib borgan V.S.Muxina, o'g'lining rivojlanishini kuzatgan, hamda oktyabr oyida jonli ta'sirchan reaksiyani ta'kidlar ekan, u o'g'lining: «Men o'ynashni va yurishni xohlayman! Men uzoq vaqt davomida o'qidim, endi esa dangasa bo'lishni xohlayman.» degan gaplarini yozib qoldirgan. Demak bolani hech qachon majburlab bir narsaga erishib bo'lmasligini misolimiz orqali ko'rib turibmiz.

Bolalarning hissiy sohasini rivojlantirish, albatta, kattalar ishtirokisiz sodir bo'lmaydi. Bolalar hisini rivojlantirishga mo'ljallangan o'yinlar sensorli ta'limning ajralmas qismi hisoblanadi.

Bolalar uchun:

Geometrik shakllar bilan o'yinlar;

Raqamlar bilan o'yinlar;

O'lchami aniqlash uchun o'yinlar;

Taqlit qilish uchun o'yinlar;

Fikrlash uchun o'yinlarni taklif etishingiz mumkin

Bir so'z bilan aytganda bolani hissiy irodaviy shakllanishi uchun o'yin faoliyati katta ahamiyatga ega chunki o'yin orqali bola tabiat va musiqa bilan tanishadi, go'zallikni his qilish, idrok etish, estetik his-tuyg'ularini rivojlantirish qobiliyatiga ega bo'ladi.

Фойдаланилган адабиётлар ро'yxати:

1. Z. Nishanova, G. Alimova. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. -T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
2. Egamberdieva N.M. Ijtimoiy pedagogika. Toshkent: A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.
3. Quronov M. Bolam baxtli bo'lsin, desangiz.. ota-onalar uchun.-T.: «Ma'naviyat», 2013.
4. Catarsi E. Pedagogy of the family. - Italiy.: I libri di Emil, 2012.